

УДК 32:305-021.23(477)“364”

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.60.42>

ПРОБЛЕМАТИКА ГЕНДЕРНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Юлія Мальована

*Запорізький національний університет,
факультет соціології та управління, кафедра політології
вул. Університетська, 66, 69011, м. Запоріжжя, Україна*

Анна Руднєва

*Запорізький національний університет,
факультет соціології та управління, кафедра політології
вул. Університетська, 66, 69011, м. Запоріжжя, Україна*

У статті висвітлено актуальні проблеми забезпечення гендерної справедливості, вплив розвитку демократичних інститутів, міжнародних правових норм і активності громадянського суспільства на зростання усвідомлення важливості включення жінок у політичне життя.

Особливу увагу приділено аналізу ключових кроків України на шляху до гендерної справедливості, включаючи ратифікацію Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), Державну програму з утвердження гендерної рівності (до 2010 року), активізацію участі в ініціативі «Партнерство Біарриц», ухвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року, а також радикально важливу ратифікацію Стамбульської конвенції (1 листопада 2022 року). Ці законодавчі та стратегічні ініціативи демонструють системне прагнення України до імплементації міжнародних стандартів гендерної рівності та її євроінтеграційний курс.

Забезпечення гендерної справедливості є фундаментальною умовою для успішної та стійкої повосенної відбудови України. Було виявлено, що цей підхід слід розвивати у наступних напрямках: рівної участі жінок у всіх процесах прийняття рішень щодо відновлення; розроблення гендерно чутливої державної політики, спрямованої на подолання наслідків війни для жінок; ведення системної роботи з руйнування гендерних стереотипів; здійснення аналізу ризиків відкату у досягненнях гендерної рівності та розробки механізмів їх запобігання; систематичної підтримки жіночих громадських організацій; введення квотного підходу для залучення жінок у сфери з низьким рівнем представленості. Хоча в умовах війни реалізація цих напрямків стикається зі значними труднощами (безпека, ресурси, зміна пріоритетів), послідовність, політична воля та ефективна міжвідомча комунікація є вирішальними для досягнення конкретних результатів.

Ключові слова: гендерна справедливість, політичний процес, війна, гендерна рівність, гендерні стереотипи, права жінок.

Сучасний світ зіткнувся з викликами багатовекторної спрямованості, де війна, глобальні конфлікти та соціальні трансформації кардинально змінюють усталені парадигми. У цьому контексті, проблематика гендерної справедливості у політичному процесі України набуває особливої актуальності. Повномасштабна військова агресія Російської Федерації, що розпочалася у лютому 2022 року, не лише стала наймасштабнішим збройним конфліктом у Європі з часів Другої світової війни, але й виявила численні, раніше приховані або недооцінені, аспекти впливу війни на суспільство, зокрема на гендерні ролі та можливості залучення жінок до традиційно «чоловічих» сфер діяльності.

Політичний процес, як простір прийняття рішень і впливу на державну політику, історично був орієнтований на участь переважно чоловіків. Проте із розвитком демократичних інститутів, міжнародних правових норм і активності громадянського суспільства зросло усвідомлення важливості включення жінок у політичне життя.

Гендерна справедливість є ключовим поняттям у сучасному демократичному дискурсі, яка передбачає рівність прав, можливостей та участі жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя, включно з політикою, визнання різних потреб та досвіду жінок і чоловіків у політичних процесах. На відміну від простої гендерної рівності, гендерна справедливість охоплює також усунення структурної нерівності, дискримінаційних практик, забезпечення рівного доступу до ресурсів і влади.

Війна, з одного боку, є руйнівним процесом та непропорційно впливає на жінок, які частіше стають внутрішньо переміщеними особами та біженками, стикаються з підвищеним ризиком гендерно зумовленого насильства, втрачають роботу та фінансову стабільність. Ці фактори можуть обмежувати їхню можливість брати активну участь у політичному житті країни як на національному, так і на місцевому рівнях. Але з іншого боку, воєнні дії виступають каталізатором змін, що порушують звичний порядок речей і висувають на перший план питання виживання, стійкості та ефективного управління. У цих умовах участь жінок у політичному житті, їхнє представництво та вплив стають не просто питанням дотримання демократичних норм чи виконання міжнародних зобов'язань, а безпосереднім чинником національної стійкості, ефективності прийняття рішень та здатності держави відповідати на виклики війни й повоєнної відбудови.

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що воєнні дії призвели, у тому числі, до видозмінення традиційних гендерних ролей, адже жінки масово стали активними учасницями оборонного фронту як на бойових, так і на логістичних, медичних, інформаційних напрямках, волонтерського руху, гуманітарних місій, займають лідерські позиції у громадах, що перебувають під загрозою, освоюють професії, які зазвичай були доступні більшою мірою чоловікам. Звісно, для українського суспільства це новий досвід та змінені суспільні очікування щодо ролі жінок вимагають адекватного відображення у політичному представництві й процесах прийняття рішень.

У межах наукового дискурсу сформувався міждисциплінарний підхід до вивчення цієї проблематики, що охоплює політичні науки, соціологію, юриспруденцію та дослідження у сфері безпеки. Різні аспекти теми були висвітлені у роботах українських дослідниць Т. Марценюк, О. Артеменко, А. Герц, Ю. Ярової, Н. Горбатюк, О. Слободянюк, О. Стрельник, О. Березовської, І. Грабовської, О. Дутчак, І. Євхутич тощо. Серед зарубіжних вчених можна виокремити дослідження С. Енлоу, К. Кохн, К. Кедвалладер, К. Чін. Насамперед потребують уваги механізми ефективного впровадження міжнародних стандартів гендерної рівності в умовах війни, гендерні виклики у процесі формування політики безпеки, а також реальні інструменти подолання бар'єрів для політичної участі жінок на національному та місцевому рівнях. Водночас актуальним є дослідження трансформації політичної суб'єктності жінок у контексті збройного конфлікту та повоєнного відновлення.

Метою статті є дослідити актуальні проблеми забезпечення гендерної справедливості у політичному процесі України в умовах війни, проаналізувати національні та міжнародні нормативно-правові акти, що регулюють питання гендерної рівності, а також виявити бар'єри й можливості для посилення участі жінок у прийнятті політичних рішень у контексті збройного конфлікту.

У контексті поточних подій, роль жінок у зміцненні обороноздатності держави та підтримці соціальної інфраструктури набула беззаперечного значення. Ця підвищена

видимість та очевидна значущість жіночої участі створюють підґрунтя для потенційного руйнування укорінених гендерних стереотипів, які традиційно приписували жінкам пасивність та другорядну роль у сферах національної безпеки та політики. Фокус сприйняття жінок зміщується зі сприйняття їх як представниць «слабкої» статі до інтегрування жінок у ті сфери, де під час війни гостро стало питання нестачі чоловіків або неспроможності досягти потрібних результатів. Забезпечення гендерної справедливості, що передбачає різноманіття досвіду та поглядів, в умовах війни може значно покращити ефективність урядування, пришвидшити та зробити більш якісними політичні рішення із врахуванням потреб всіх груп населення, які постраждали від війни.

З іншого боку, війна не лише поглиблює наявні гендерні диспропорції, а й породжує нові перешкоди на шляху до гендерної справедливості. Традиційні уявлення про роль чоловіка у якості захисника можуть призводити до недооцінення політичного потенціалу жінок та їхньої спроможності ефективно приймати стратегічні рішення. За умов нагальних потреб воєнного часу питання гендерної рівності нерідко відсуюються на другий план, зростає ризик знецінення «жіночої» тематики у політичному дискурсі, а ресурси, призначені для реалізації гендерної політики, можуть бути перенаправлені на військові чи соціальні потреби.

Проблема забезпечення гендерної справедливості має спроби вирішення через запровадження низки законодавчих ініціатив. У процесі євроінтеграційного поступу Україна зобов'язалася впроваджувати європейські стандарти, зокрема у сфері забезпечення гендерної рівності. Аналіз поточного стану гендерної справедливості в політичному житті країни є необхідним для оцінки досягнутого прогресу та окреслення подальших напрямів дій на шляху євроінтеграції, що набуває особливої важливості у сучасних умовах. Тож варто охарактеризувати та відмітити основні кроки на шляху до реалізації принципів гендерної справедливості.

Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН у 1979 році, є основоположним міжнародно-правовим документом у сфері захисту прав жінок. Вона визначає дискримінацію за ознакою статі як будь-яке обмеження чи виключення, що ускладнює чи унеможливорює реалізацію жінками своїх прав і свобод на рівних умовах з чоловіками [1]. Держави-учасниці зобов'язалися усунути правові та фактичні бар'єри, що обмежують жінок, та встановити рівні права жінок і чоловіків у всіх сферах – освіті, політиці, праці, охороні здоров'я, сімейних відносинах. Це був перший документ, який ратифікувала Україна, підкресливши своє прагнення дотримуватись гендерного підходу у прийнятті політичних рішень.

З-поміж інших документів можна виокремити Державну програму з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року від 27.12.2006 року, яка стала першою комплексною державною програмою, що системно підходила до питання гендерної рівності, сприяючи наблизенню України до міжнародних стандартів [2]. Зазначений документ став основою для подальших реформ у сфері прав жінок, гендерної експертизи законодавства, розвитку інституційної спроможності.

З початком повномасштабного вторгнення було започатковано низку кроків в рамках міжнародної ініціативи «Партнерство Біарриц» з утвердження гендерної рівності, до якої Україна приєдналася ще у 2020 році. Одним із напрямків діяльності є надання допомоги постраждалим, яке здійснюється у тісній співпраці з міжнародними громадськими організаціями. У розбудові мережі спеціалізованих служб необхідну підтримку місцевим органами виконавчої влади надає Фонд народонаселення ООН. Ведеться робота та приймаються рішення на рівні урядових органів щодо важливих напрямків у межах «Партнер-

ства Біарриц» – подолання гендерного розриву в оплаті праці та забезпечення принципів гендерної рівності в освіті [3]. Співпраця з міжнародними партнерами відкриває можливість для залучення експертних знань та ресурсів, необхідних для надання професійної допомоги жінкам, чоловікам і дітям, які постраждали внаслідок агресії, з урахуванням їхніх особливих потреб. Участь міжнародних організацій, зокрема UNFPA, відіграє вирішальну роль у формуванні стабільної та дієвої системи підтримки на локальному рівні. Це сприяє закріпленню допомоги в інституційному просторі та гарантує її доступність для осіб, які її потребують.

Пожвавлення зусиль України в межах міжнародної ініціативи «Партнерство Біарриц» після початку повномасштабної війни слід розцінювати як своєчасний і стратегічно важливий крок. Хоча приєднання до ініціативи у 2020 році створило певне підґрунтя для реалізації гендерної політики, саме в умовах збройного конфлікту, коли проблеми гендерної нерівності та вразливості загострюються, її практичне втілення набуває особливої актуальності.

Наступним важливим кроком в утвердженні поступу до встановлення гендерної справедливості стала Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року, схвалена Урядом 12 серпня 2022 року. Цей документ являє собою комплексний стратегічний план, що окреслює ключові напрями для скоординованих дій як центральних та місцевих органів виконавчої влади, так і органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та суб'єктів господарювання. Його мета – знизити рівень гендерної нерівності в усіх сферах суспільного життя.

Документ зосереджує увагу на чотирьох стратегічних цілях:

1. Ефективне та злагоджене функціонування національного механізму забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, що дозволить створити підґрунтя для врахування потреб різних груп жінок і чоловіків при прийнятті рішень у всіх сферах та на всіх рівнях.
2. Ефективна протидія усім формам насильства, у тому числі пов'язаному з конфліктом.
3. Гарантування рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури та спорту, що є фундаментальною передумовою для інклюзивного та сталого суспільного прогресу.
4. Забезпечення рівноправної участі жінок і чоловіків у всіх секторах економіки, що створить необхідні передумови для стримування зростання рівня бідності серед населення, що безпосередньо пов'язане з наслідками військової агресії РФ [4].

Ратифікація Україною Стамбульської конвенції 1 листопада 2022 року стало важливим кроком у контексті воєнного конфлікту, що загострив ризики для жінок, зокрема щодо сексуального насильства, зумовленого війною, домашнього насильства, експлуатації та дискримінації. Конвенція слугує інструментом міжнародного захисту та дозволяє інтегрувати європейські механізми у національну політику безпеки й прав людини [5]. Імплементация Стамбульської конвенції в Україні в умовах війни відкриває нові можливості для аналізу взаємозв'язку між політикою безпеки, правозахисними механізмами та гендерною рівністю. Вона демонструє поступову зміну парадигми, в якій захист жінок та протидія гендерному насильству стають частиною державної безпекової та соціальної політики, що свідчить про неухильне прагнення до європейської інтеграції України та її прихильність до міжнародних стандартів у сфері прав людини.

Водночас з'являються нові напрями застосування гендерного підходу, як от у сфері гуманітарного реагування. За час повномасштабного вторгнення громади завдяки співпраці з міжнародними донорами навчилися збирати необхідні дані, наприклад, щодо кількості жінок, чоловіків, дітей і людей старшого віку, які потребують тієї чи тієї гуманітарної допо-

моги [6]. Цей процес відображає зростаюче усвідомлення того, що гуманітарні потреби не є гендерно нейтральними, що підтверджує оперативний гендерний аналіз ситуації в Україні, проведений United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (ООН) Управлінням ООН з координації гуманітарних справ 27 жовтня 2023 року [7]. Різні соціальні групи мають специфічні потреби, які визначаються їхнім соціальним статусом, ролями та рівнем вразливості. Збір такої диференційованої інформації дає змогу розробляти цільові заходи, що враховують ці специфічні потреби, уникаючи застосування універсальних рішень, які можуть виявитися неефективними або навіть посилити існуючі нерівності.

Гендерна чутливість з'явилася також у проєктах, які готують громади, наприклад, для отримання грантів на відновлення і відбудову. У співпраці з Асоціацією ОТГ наразі організовано школу проєктних менеджерів, у зміст навчання якої інтегровано гендерні питання [6]. Проєкти, розроблені з урахуванням гендерної чутливості, мають потенціал бути більш інклюзивними, ефективними та стійкими. Вони здатні краще відповідати на потреби різних груп населення, враховуючи специфічний досвід та виклики, з якими стикаються жінки та чоловіки у постраждалих громадах.

Усі зазначені міжнародно-правові акти передбачають обов'язок держав-учасниць створювати та впроваджувати інституційні механізми, спрямовані на забезпечення гендерного балансу в політичному представництві. Зокрема, це включає використання системи квот, підтримку участі жінок у політичному лідерстві, а також проведення гендерної експертизи політичних рішень і стратегій.

Досвід інших країн, що пережили збройні конфлікти, свідчить про важливість інтеграції гендерного підходу на всіх етапах політичного процесу – від запобігання конфліктам до постконфліктного врегулювання та відбудови. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» [8] передбачає низку стратегічних заходів, зокрема: розширення участі жінок у прийнятті рішень у секторі безпеки й оборони, запобігання гендерно зумовленому насильству, захист прав постраждалих від війни, а також створення механізмів моніторингу. У контексті повномасштабної війни цей документ підкреслює необхідність забезпечення повної та рівної участі жінок у миротворчих процесах та політичному житті країн, що постраждали від конфліктів. Тому одним із першочергових завдань є забезпечення виконання зобов'язань за згаданою резолюцією.

В Україні діє значна кількість організацій та фондів, які активно працюють над впровадженням політики гендерної справедливості та просуванням гендерної рівності в різних сферах суспільного життя. Наразі саме громадські ініціативи та міжнародні донори забезпечують підтримку багатьом проєктам, що просувають жінок у політиці. Програми лідерства, навчання, жіночого підприємництва, гендерного менторства мають стати частиною державної політики.

Зокрема, у контексті наукового аналізу діяльності неурядових організацій, що впливають на гендерну політику в Україні, Громадська організація Центр «Жіночі Перспективи» активно задіяна у сфері захисту прав жінок та просування гендерної рівності у всіх вимірах суспільного функціонування. Хоча організація була заснована у Львові, проте її діяльність поширюється на жіночу аудиторію всієї країни, особливо тих, хто перебуває у вразливому становищі, охоплює широкий спектр ініціатив, спрямованих на підтримку жінок, що робить її значущим суб'єктом громадянського суспільства у формуванні та реалізації гендерно-чутливих політик.

Забезпечення гендерної справедливості є ключовим елементом успішної та стійкої відбудови України після війни. Ігнорування гендерного аспекту може призвести до увічнення існуючих нерівностей та створення нових.

По-перше, необхідно забезпечити рівну участь жінок у всіх процесах прийняття рішень щодо повоєнного відновлення – від розробки стратегій до реалізації конкретних проєктів. Їхній досвід та потреби мають бути враховані при плануванні економічної, соціальної та політичної відбудови країни.

По-друге, державна політика у сфері відновлення має бути гендерно чутливою та спрямованою на подолання наслідків війни для жінок. Протягом війни ми вже спостерігаємо зрушення у цьому напрямку, проте вимагає системності та посилення комплекс заходів, який охоплює програми зі стимулювання жіночого підприємництва, розширення доступу до високоякісних медичних та соціальних послуг, активну боротьбу з гендерно зумовленим насильством та формування безпечного середовища для всіх членів суспільства.

По-третє, невід'ємним є продовження інформаційних кампаній, які мають на меті руйнування усталених гендерних стереотипів та підвищення суспільного усвідомлення критичної ролі гендерної справедливості для сталого розвитку держави. Важливо усвідомлювати, що воєнний конфлікт може діяти як каталізатор прогресивних змін у цій сфері, так і, навпаки, сприяти укоріненню традиційних поглядів. Тому ключовим завданням залишається системна підтримка ініціатив, спрямованих на поглиблення гендерної обізнаності та формування культури, що ґрунтується на принципах рівності.

По-четверте, військові конфлікти часто призводять до відкату у досягненнях гендерної рівності. Аналіз цих ризиків та розробка механізмів їх запобігання є важливими для модернізації політичної системи України з метою уникнути посилення гендерної нерівності в політичній сфері після війни.

По-п'яте, важливою є систематична підтримка жіночих громадських організацій та ініціатив. Ці актори громадянського суспільства відіграють ключову роль не лише у наданні безпосередньої допомоги постраждалим категоріям населення, особливо в умовах збройного конфлікту, а й у фундаментальній адвокації гендерної рівності як на національному, так і на локальному рівнях.

По-шосте, введення квотного підходу до залучення жінок у ті сфери, де наразі спостерігається низький рівень представленості жінок, у тому числі, в органах влади та політичних інституціях регіонального й державного рівнів. Квоти можуть застосовуватися для виправлення попереднього гендерного дисбалансу в різних сферах і на різних рівнях, зокрема в політичних асамблеях, на керівних посадах у громадському, політичному та економічному житті (раді директорів корпорацій), а також для забезпечення включення жінок та їхньої участі в міжнародних органах або як інструмент сприяння рівному доступу до можливостей навчання або роботи [9].

Слід наголосити, що в умовах збройного конфлікту втілення цих напрямків може стикатися зі значними перешкодами. Вони зумовлені передусім безпековою ситуацією, обмеженими ресурсами та змінами у пріоритетах державної політики. Тому для досягнення відчутних результатів особливої ваги набувають послідовність дій, політична воля та ефективна міжвідомча комунікація.

Отже, військова агресія з боку Росії стало ключовою подією, яка не лише стала для України національною катастрофою, але й спричинила глибокі зміни в суспільстві та політиці. В умовах війни питання рівних прав жінок і чоловіків у політичному процесі набуло особливої гостроти, зіткнувшись з новими та непередбачуваними труднощами. Незважаючи на певні успіхи України у досягненні гендерної рівності до 2022 року, війна внесла значні корективи, зробивши нагальною необхідність перегляду наявних стратегій та пошуку нових, прогресивних шляхів для забезпечення рівноцінної участі обох статей у політичному житті країни.

Забезпечення гендерної справедливості є фундаментальною умовою для успішного та стійкого повоєнного розвитку України. Це вимагає рівної участі жінок у процесах прийняття рішень щодо відновлення, гендерно чутливої державної політики, спрямованої на подолання наслідків війни для жінок, та системної роботи з руйнування гендерних стереотипів у суспільстві. Подальші зусилля мають бути спрямовані на зміцнення гендерної рівності як невід'ємної складової справедливого та демократичного майбутнього України.

Список використаної літератури

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text
2. Державна програма з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1834-2006-%D0%BF#Text>
3. Олена Зеленська розповіла, як втілюється гендерна рівність в Україні в умовах воєнного часу. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-rozpovila-yak-vtilyuyetsya-genderna-rivnist-v-80133>
4. Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriadom-skhaleno-derzhavnu-strategiiu-zabezpechennia-rivnykh-prav-ta-mozhlyvostei-zhinok-i-cholovikiv-na-period-do-2030-roku>
5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text
6. Булейко М. Побачити конкретну людину та її потреби – як і для чого працює гендерна інтеграція в громадах. URL: <https://decentralization.ua/news/1764>
7. Оперативний гендерний аналіз ситуації в Україні. URL: https://careevaluations.org/wpcontent/uploads/RGA_Ukraine_2023_UKRAINE_UKR.pdf
8. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>
9. Європейський інститут гендерної рівності (EIGE). Гендерні квоти. URL: <https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1304>

THE ISSUE OF GENDER JUSTICE IN THE POLITICAL PROCESS OF UKRAINE IN TIMES OF WAR

Yulia Malovana

*Zaporizhzhya National University,
Faculty of Sociology and Management, Department of Political Science
University str., 66, 69011, Zaporizhzhya, Ukraine*

Anna Rudnieva

*Zaporizhzhya National University,
Faculty of Sociology and Management, Department of Political Science
University str., 66, 69011, Zaporizhzhya, Ukraine*

The article highlights the current problems of ensuring gender justice, the impact of the development of democratic institutions, international legal norms and civil society activity on the growing awareness of the importance of including women in political life.

Particular attention is paid to the analysis of key steps taken by Ukraine on the path to gender justice, including the ratification of the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), the State Program for the Promotion of Gender Equality (by 2010), increased participation in the Biarritz Partnership initiative, the adoption of the State Strategy for Ensuring Equal Rights and Opportunities for Women and Men for the period until 2030, as well as the radically important ratification of the Istanbul Convention (November 1, 2022). These legislative and strategic initiatives demonstrate Ukraine's systematic desire to implement international standards of gender equality and its European integration course.

Ensuring gender justice is a fundamental condition for the successful and sustainable post-war reconstruction of Ukraine. It was found that this should be developed in the following areas: equal participation of women in all decision-making processes regarding reconstruction; development of gender-sensitive state policies aimed at overcoming the consequences of war for women; systematic work to destroy gender stereotypes; analysis of risks of rollback in the achievements of gender equality and development of mechanisms for their prevention; systematic support for women's public organizations; introduction of a quota approach to involve women in areas with low levels of representation. Although in war conditions the implementation of these areas faces significant difficulties (security, resources, changing priorities), consistency, political will and effective interdepartmental communication are crucial for achieving concrete results.

Key words: gender justice, political process, war, gender equality, gender stereotypes, women's rights.